

Pamokos medžiaga

Klausimai diskusijai:

- Prisiminkite, kokius etnografinius regionus žinote?
- Kuo jie saviti, kuo skiriasi vienas nuo kito?

Ar žinote, kad Lietuvoje yra tokia vieta, kur beveik visada kvepia jūra, pučia vėjas, o ore girdėti žuvėdrų balsai? Tai Mažoji Lietuva – kraštas, kuris glūdi pačiame Lietuvos vakaruose, prie Baltijos jūros. Tai labai skirtinga unikalaus grožio gamta ir viena už kitą įdomesnės vietovės. Šiame regione yra ir UNESCO paveldo šedevras - Kuršių Nerija, stebinanti smėlynų, miškų ir vandenų derme. Kur ji yra?

Jei pažvelgsite į Lietuvos žemėlapi, pamatysite: čia – Klaipėda, Šilutė, Pagėgiai, Rusnė, Nida, Juodkrantė. Viena pusė atsiremia į jūrą, kita – į upes ir marias. Tai kraštas, kur žemė, vanduo ir dangus tarsi susilieja į vieną.

Tęsiant Mažosios Lietuvos įamžinimą Pilaitėje, vienas iš skverų ir pavadintas Mažosios Lietuvos vardu, jo akcentas – nedidelė iš dalies apželdinta smėlio kopa, kurianti ypatingą smėlynų atmosferą, parinkti atitinkami augalai būdingi ir Mažosios Lietuvos gamtovaizdžiui. Ir tai turbūt yra unikaliausia ir tiek savo forma tiek dydžiu smėlio dėžė Lietuvoje.

Pasiskirstykite į komandas. Žiūrėdami į paveikslėlį pabandykite smėlyje nupiešti ar iš gamtinių medžiagų sudėlioti Mažosios Lietuvos kontūrą:

Čia nuo senų laikų gyveno lietuvininkai. Lietuvininkai – tai lietuviai, gyvenę Mažojoje Lietuvoje, t. y. Lietuvos dalyje, kuri daug šimtmečių priklausė Prūsijai (Vokietijai), o ne Didžiajai Lietuvos Kunigaikštystei.

Jie kalbėjo lietuviškai, laikė save lietuviais, tačiau gyveno šiek tiek kitaip, nes jų aplinkoje buvo daug vokiečių kultūros, miestų tvarkos ir protestantiškos (liuteronų) religijos įtakų.

Todėl lietuvininkai buvo lietuvių tautos dalis, bet turėjo savo tarmes, drabužius, papročius ir gyvenimo būdą.

Kuo jie vertėsi?

- Žvejyba – viena pagrindinių veiklų. Vyrų anksti ryte plaukdavo į jūrą arba marias, traukdavo tinklus, rūkydavo žuvis.
- Laivininkystė ir prekyba – kadangi Klaipėda buvo uostas, daug žmonių dirbo laivuose ar prie prekių gabenimo.
- Žemdirbystė – toliau nuo jūros auginami linai, javai, daržovės.
- Amatai – audėjai, staliai, puodžiai, meistras gamino kasdienio gyvenimo daiktus.

Kaip atrodė jų kaimai?

Mažosios Lietuvos kaimai buvo tvarkingi, švarūs, spalvingi. Namai – mediniai, su raižytais ornamentais ir vėtrungėmis ant stogų. O ar žinai, kas ta vėtrungė?

Vėtrungė arba vėjarodis – meteorologinis, tačiau dažnai ir puošybinis įrenginys, skirtas nustatyti vėjo kryptį.

Yra išlikusi Kuršių nerijos žvejų legenda, aiškinanti kurėnų vėtrungių kilmę. Pagal ją, dviem žvejams išplaukus į Kuršmares, staiga dingęs vėjas. Vienam žvejui užmigus, antrasis, neturėdamas ką veikti, ėmėsis iš lentelių drožti ženklą ant stiebo. Išdrožęs savo namus, paskui bažnyčią, ant jos kryžių. Staiga pakilęs vėjas ir išpūtęs bures...

Kadangi vėtrungės buvo individualus žvejo kūrinys, spalvas rinkdavosi pagal galimybes, skonį ir supratimą. Kartą pasirinktą ir išdailintą spalvinį derinį bent ankstyvieji vėtrungių dirbėjai nekeisdavo – vėtrungės buvo tarytum jų herbas.

Kaip rengėsi lietuvinkai?

Jų drabužiai buvo elegantiški – ramių jūros spalvų: pilki, mėlyni, balti, rudi.

Moterys dėvėjo šviesias prijuostas, raukinius, kepuraites, o vyrai – liemenes, skrybėles.

Jie atrodė išdidžiai ir oriai – tarsi tikri pajūrio žmonės.

Kodėl šis kraštas svarbus?

Mažoji Lietuva – tai lietuviškos knygos gimtinė! Būtent čia, Karaliaučiuje, Martynas Mažvydas išleido pirmąją lietuvišką knygą – „Katekizmą“. Todėl sakoma, kad čia gimė lietuviškas raštas ir spausdintas žodis. Mažoji Lietuva turėjo savo laikraščius ir knygas jau tada, kai kitur Lietuvoje jų dar nebuvo leidžiama spausdinti.

Pabandykite atspėti ką reiškia šie Mažojoje Lietuvoje vartojami žodžiai:

Delmonas - dar kitaip vadinamas dimžuku, kišene, taše - puošnus, siuvinėtas, parišamas maišelis, neatskiriama tautinio kostiumo dalis

brundžius - pragaras,

pyliava - pilys,

paukiai - paukščiai,

pėns – pienas,

lanks – langas,

šokštai – šaukštai

Kokia muzika skambėjo šiame regione?

Šiame krašte dainos dažnai buvo lyriškos, švelnios, su ilgesiu. Mažosios Lietuvos lietuvių liaudies dainos pasižymi ilgesnėmis frazėmis, chromatizmais melodijose, savitais siužetais. Vyrauja malonubinės žodžių formos (vargužis, mamužė, kamanužės, žiedaitis ir pan.). Didelė dalis dainų apdainuoja jūrą, marias, pamario žvejų gyvenimą.

Užduotis: po natomis surašykite jų pavadinimus, solfedžiukite/grokite dūdele.

Žiū žiū patrožiu

Žiū žiū patrožiu,
Kas tą rytą bekavos:
Tetė išein vikių pjauti,
O mamelė – ritinėti.
Tetė parneš medaus korį,
O mamelė – žemuogėlių.
Žiū žiū patrožiu,
Kas tą rytą bekavos?
Mm mm mm...

Išėji Cebedys, išėji Cebedėni

1. Išėji Cebedys,
Išėji Cebedėni
Ir jų vaikai į girią.
2. Sugava Cebedys,
Sugava Cebedėni*
Ir jų vaikai peliedą.
3. Nulupa Cebedys,
Nulupa Cebedėni
Ir jų vaikai peliedą.
4. Iškepi Cebedys,
Iškepi Cebedėni
Ir jų vaikai peliedą.
5. Suvalgi Cebedys,
Suvalgi Cebedėni
Ir jų vaikai peliedą.

Šaltinis: Mažosios Lietuvos vaikų dainos, 2021. Sudarė Loreta Dargužienė

Refleksijos klausimai:

- Kuo Mažosios Lietuvos dainos skiriasi nuo kitų regionų dainų, kurias žinai?
- Ką naujo sužinojai apie Mažąją Lietuvą?
- Kaip galėtum apibūdinti šį regioną trimis žodžiais?